

Висновки з проведеного дослідження. Узагальнюючи вищевикладену хронологію історичного досвіду проведення медичного страхування в Україні, можна зробити висновок, що страхова медицина і окремі види медичної допомоги вже діяли тривалий час на території України, які при бажанні можна запозичити в період підготовки до переходу охорони здоров'я на страхові засади.

Література

1. *Ермилов В.С.* Історичні паралелі медичного страхування минулого та сьогодення нашої країни // В.С. Ермилов. Охорона здоров'я України — 2001. — №2. — С. 48—50.
2. *Высоцкая О.В., Длугоунович М.В., Дяченко М.А.* История страховой медицины и ее современные продукты в странах СНГ и за рубежом // Под ред. Высоцкой О.В. М. — К.: Вести, 1997. — 57 с.
3. *Таран В.В.* Страницы истории страховой медицины // В.В. Таран, Ю.В. Вороненко. Страховая медицина (вопросы, теории, истории, опыт, перспективы развития). Материалы выездного пленума Всесоюзного общества историков медицины — Москва — Луганск, 1991. — С. 49—51.
4. *Стецюк Т.І.* Історичний досвід побудови вітчизняної медицини на страхових засадах // Стецюк Т.І. — «Проблеми трансформації соціально-економічної системи в Україні». / Збірник наукових праць за матеріалами науково-практичної конференції. — Острозька академія. Серія «Економіка» 2004 р. — С. 383—391.

Статтю подано до редакції 01.10.2012 р.

УДК 368.032.1

Супрун А.А., канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри фінансів,
Криворізького економічного інституту
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ РЕОРГАНІЗАЦІЇ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В ЯКОСТІ ІНСТРУМЕНТУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

АНОТАЦІЯ. У статті надається теоретичний підхід до проведення реорганізації в страхових компаніях, визначено відмінність між поняттями «реструктуризація» і «реорганізація», вказано на особливості проведення реорганізацій страховиків відповідно до діючого

законодавства. Визначено перспективні напрямки дослідження в цій сфері.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: антикризове управління, реструктуризація, реорганізація, злиття, приєднання, синергія, криза.

АННОТАЦИЯ. В статье предлагается теоретический подход к проведению реорганизации в страховых компаниях, отмечено отличие между понятиями «реструктуризация» и «реорганизация», и рассматриваются особенности проведения реорганизаций страховщиков согласно действующему законодательству. Определены перспективные направления дальнейших исследований в данной сфере.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: антикризисное управление, реструктуризация, реорганизация, слияние, присоединение, синергия, кризис.

ANNOTATION. In the article proposes a theoretical approach to the reorganization of the insurance companies, noted the difference between the concepts of «restructuring» and «reorganization», and discusses the features of the reorganization of insurers under applicable law. Identified promising areas for further research in this area.

KEY WORDS: crisis management, restructuring, reorganization, consolidation, merger, synergy, crisis.

Постановка проблеми. Останнім часом на практиці все більшої актуальності набуває такий специфічний напрямок фінансово-економічної роботи, як реорганізація підприємств і компаній. Аналіз економічної літератури засвідчує, що в Україні відчувається брак належного теоретико-методичного та правового забезпечення процесів реорганізації, зокрема, проявляються суттєві проблеми в понятійному апараті, відсутній науково-обґрунтований організаційно-економічний механізм реорганізації, потребують удосконалення існуючі класифікації видів реорганізації, несформованими залишаються теоретичні засади здійснення реорганізації. У науково-практичних джерелах відсутній ряд термінів, які використовують фінансисти в усьому світі для характеристики заходів у рамках реорганізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє стверджувати, що в цілому страховий ринок України виявився невідповідним до фінансової кризи 2008—2009 років ні в фінансовому, ні в організаційному плані. І зараз актуальною та важливою є тема опанування страховими компаніями сучасного антикризового інструментарію, серед якого чильне місце займає фінансова реорганізація.

Питання проведення реорганізація в якості антикризового заходу розглядалися в працях таких вчених, як Терещенко О.О., Скібіцький О.М., Бланк І.А., Білик М.Д., Поддєрьогін А.М. та інших. Питання стратегічного управління в страхових компаніях, в тому числі і проведення реорганізації страховиків, розглядалося в працях Гаманкової О.О., Осадця С.С., Фурмана В.М. Але до сьогодні не видавалося детальних досліджень питань проведення реорганізації страхових компаній у сфері антикризового фінансового управління, що обумовлює новітність дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження статті є визначення сутності реорганізації страхових компаній, особливостей проведення реорганізацій українських страхових компаній, перспективи використання цього інструменту в антикризовому фінансовому управлінні. Для досягнення мети в статті:

визначено поняття «реорганізація страхових компаній»;

вказано на відмінності, що існують у поняттях «реструктуризація» і «реорганізація»;

обґрунтовано можливість широкого застосування процесу реорганізації в наступних періодах розвитку вітчизняного страхового ринку;

окреслено перспективи подальших досліджень в даному напрямку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кризові явища останніх років в економіці, її реальному і фінансовому сегментах обумовили виникнення значного інтересу до питань антикризового фінансового управління, конкретних методів та інструментів такого управління. Достатньо часто вченими і практиками стали використовуватися такі терміни, як «реструктуризація», «реорганізація», «реінжиніринг», «реформування», «управління змінами» саме в контексті антикризового фінансового управління.

Безумовно, найбільш поширеним і часто вживаними термінами є реструктуризація і реорганізація. Часто ці поняття ототожнюють, хоча це не є правильним.

Термін «реструктуризація» є ширшим, оскільки реорганізація підприємства — один з напрямків його реструктуризації. Так, А. Ковальов обґрунтовує, що поряд з реорганізацією, поняття реструктуризація охоплює також санацію, трансформацію, реінжиніринг, адаптацію, реформування [1, с.14]. Заслугує уваги та обставина, що аналогічно до поняття «реструктуризація», більшість авторів дають досить узагальнене визначення і поняттю «реорганізація». Як приклад, наведемо визначення Отенко І.П. та Москаленко Н.О.: «Реорганізація — це зміна структури та функціону-

вання організації, яка викликана потребою у підвищенні ефективності або зміною цілей організації» [2, с. 21]. Проведений аналіз підводить до висновку, що багато економістів на роблять суттєвої різниці у визначеннях реструктуризації та реорганізації. Вважаємо, що не дивлячись на ряд спільних рис, між зазначеними системами є суттєва відмінність, яка зумовлена перш за все тим, що реорганізації є одним із багатьох напрямків реструктуризації. Таким чином, не всі характеристики, які відносяться до реструктуризації, можна автоматично віднести і до реорганізації.

Надамо визначення реорганізації в контексті управління страховим бізнесом. Реорганізація — це повна або часткова заміна власників корпоративних прав страхової компанії, зміна організаційно-правової форми бізнесу, створення на базі однієї страхової компанії кількох, або створення одного страховика шляхом об'єднання кількох раніше незалежних учасників ринку, наслідком чого є передача, прийняття його майна, грошових коштів, прав страхових і нестрахових зобов'язань правонаступникам, перетворення страховика на страхового посередника. За таким визначенням реорганізація може розглядатися і як інструмент розвитку, і як інструмент антикризового фінансового управління.

Заходи з реорганізації визначаються за результатами аналізу фінансового стану підприємства, його організаційної структури, ринків збуту, висновків і пропозицій щодо вирішення виявлених проблем.

Дуже слушною, на наш погляд, є думка Терещенко О.О., який визначає реорганізацію як корпоративну форму реструктуризації [3, с.219].

Американські економісти Дж. Ван Хорн та Дж. М. Вахович, визначають, що корпоративна реструктуризація, або реорганізація передбачає будь-яку зміну структури власного капіталу, операцій чи власності [4, с.1033].

Розглянемо законодавче визначення реорганізації щодо страхових компаній. Так, відповідно до Закону України «Про страхування» [5], реорганізація проводиться у випадку фінансових ускладнень страховика за рішенням Уповноваженого органу і може містити:

реорганізацію у страхового посередника відповідно до нормативних актів, що регулюють діяльність страхових посередників;

об'єднання кількох страховиків із визначенням порядку передачі страхових зобов'язань за умови погодження на це власників страховиків;

залучення до числа учасників страховика інших страховиків (у тому числі іноземних страховиків) за умови проведення ними всіх розрахунків за зобов'язаннями та боргами страховика, строк сплати яких уже настав.

Слід зазначити, що питання проведення добровільної реорганізації страхових компаній фактично не має законодавчого регулювання. Усі операції мають проводитися в загальному порядку і регулюватися загальним корпоративним законодавством. Це не є правильним, оскільки не враховується специфіка страхової діяльності (зокрема, наявність зобов'язань перед страхувальниками і сформованих під ці зобов'язання страхових резервів). Бракує і нормативних актів з даного питання. Так, можна назвати лише один нормативний акт, а саме «Методичні рекомендації щодо забезпечення правонаступництва за укладеними договорами страхування при реорганізації страховиків шляхом приєднання».

За формальними ознаками розрізняють такі напрямки реорганізації:

- реорганізація, спрямована на укрупнення підприємства (злиття, приєднання, поглинання);

- реорганізація, спрямована на подрібнення підприємства (поділ, виділення);

- реорганізація без змін розмірів підприємства (перетворення).

Вибір напрямку реорганізації залежить від фінансово-економічної ситуації в компанії, стратегії та цілей, які планується досягти за результатами вжиття відповідних заходів.

Рішення щодо реорганізації підприємств і компаній слід розглядати в контексті стратегічного менеджменту. Основні принципи розвитку великих компаній в 80-ті роки — економія, гнучкість, маневреність і компактність — у другій половині 90-х років змінилися орієнтацією на експансію і ріст. Зараз на перше місце менеджмент ставить питання ефективності. Великі компанії прагнуть вишукувати додаткові джерела розширення своєї діяльності, серед яких одним з найбільш популярних є злиття й поглинання компаній.

На думку автора статті, злиття й поглинання компаній — це об'єктивна реальність, яку необхідно досліджувати, аналізувати й робити відповідні висновки. Особливої актуальності це питання набуває у контексті формування змішаних фінансових бізнес-структур в Україні. Зокрема, це стосується відомої концепції «фінансового супермаркету», коли в одному офісі надаються фінансові послуги різними юридичними особами, об'єднаними в холдинг. Це дозволяє залучати більше клієнтів, не порушуючи

при цьому фінансове законодавство. Однією з найпоширеніших є реорганізація на основі методів укрупнення компаній.

Дослідження процесів реорганізації у розрізі окремих секторів економіки у світовому масштабі дозволяє констатувати, що перше місце по М&А наразі займає фінансовий сектор. Але в страховому секторі України угоди М&А не набрали належного поширення через ряд чинників, а саме:

- недосконалість схем реорганізації та наявність серйозних зловживань у цій сфері;

- досить вузьке розуміння понять «злиття та поглинання», результатом чого є ігнорування важливих аспектів угоди;

- різниця у плануванні та здійсненні угод між старими та новими компаніями;

- неподільність у багатьох компаніях власності і управління, що призводить до невпевненості в прийнятті рішень;

- недооцінка вітчизняними керівниками процесу інтеграції двох організацій, а також синхронізації кадрової політики;

- відсутність чітких інструкцій щодо проведення різного роду процесів реорганізації;

- низькі фінансові вимоги до страховиків, що дозволяють функціонувати на ринку багатьом дрібним страховим компаніям.

Розглянемо мету проведення реорганізації в загальному плані і стосовно ситуації на українському страховому ринку. Так, відомий американський дослідник з проблематики корпоративного управління П. Гохан [6, с. 149] визначає такі цілі проведення реорганізації (табл. 1).

Таблиця 1

ЦІЛІ ПРОВЕДЕННЯ РЕОРГАНІЗАЦІЇ КОРПОРАЦІЙ

Мета проведення	Характеристика
Зростання	Компанії, що швидко розширюються, стоять перед вибором способу зростання. Злиття та поглинання є одним з найбільш швидких способів
Синергія	Об'єднання компаній може дати кращий ефект, ніж їх відокремлена робота
Диверсифікація	Ріст компанії за межі своєї галузі
Ринкова сила	Встановлення ціни вище за конкурентну

Як бачимо, автор не розглядає серед цілей реорганізації аспект антикризового фінансового управління, хоча для українсь-

кого страхового ринку даний аспект може стати домінуючим. Це пов'язано з функціонуванням на ринку більше 400 страхових компаній, з яких не більше 10 можуть конкурувати зі страховиками Східної або Центральної Європи за рівнем капіталізації. Українські страхові компанії погано пережили кризу 2008—2009 років і одним з факторів цього був низький рівень їх капіталізації. Одним зі шляхів збільшення капіталізації є угоди злиття і поглинання. Можна розглядати два сценарії, коли реорганізація стане ефективним засобом захисту від кризи:

перший — повторення в більшій або меншій мірі кризових подій 2008—2009 року. За реалізації такого варіанту більшість дрібних і середніх компаній опиняться перед вибором: або банкрутство, або реорганізація шляхом злиття чи поглинання;

другий — страховий ринок стабілізується, але зростання конкуренції витіснить з нього низькокапіталізованих страховиків, які перманентно перебуватимуть у кризовому стані і потребуватимуть заходів фінансової санації, серед яких достатньо вагоме місце займатиме реорганізація.

Висновки з проведеного дослідження. Можливо ситуація на страховому ринку України складатиметься таким чином, що реорганізація стане одним з ключових інструментів антикризового управління. Але дослідження показує те, що ринок не готовий до цього ні в фінансовому аспекті, ні в інституційному. Для виправлення ситуації необхідно внесення змін у законодавчі акти (зокрема, в Закон України «Про страхування»), та розроблення нормативно-методичного забезпечення з питань реорганізації (проведення угод злиття, поглинання, приєднання) із врахуванням специфіки страхової діяльності. Розробка відповідних законодавчо-нормативних актів є перспективним напрямком дослідження. Професійним організаціям страховиків разом з Уповноваженим органом необхідно налагодити процес професійного навчання.

Література

1. Ковалев А. И. Управление реструктуризацией предприятия. — К.: АВРИО, 2006. — 368 с.
2. Отенко И.П., Москаленко Н.А. Организационно-экономический механизм реструктуризации предприятия: Научное издание. — Харьков: ХНЭУ, 2005. — 215 с.
3. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2000. — 412 с.
4. Ван Хорн Дж., Вахович Дж. Основы финансового менеджмента, 12-е изд. : пер с. англ. — М.: И.Д. Вильямс, 2008. — 1232 с.

5. Закон України «Про страхування» від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР (зі змінами і доповненнями)

6. Слияния, поглощения и реструктуризация компаний / Патрик А. Гохан; Пер. с англ. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. — 741с.

7. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О.О. Гаманкова. — К.: КНЕУ, 2009. — 283, [1] с.

8. Скібіцький О.М. Антикризовий менеджмент: Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 568 с.

Статтю подано до редакції 04.10.2012 р.

УДК 368.032.1

Супрун Н.В.,
старший викладач кафедри фінансів,
Криворізького економічного інституту
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ПРОЦЕС КАПІТАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

АНОТАЦІЯ. У статті викладено результати проведеного дослідження капіталізації українських страхових компаній. Визначено причини низької капіталізації страховиків та засоби її збільшення. Пропонується розроблений класифікатор страхових компаній відповідно до розміру їх сукупного капіталу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: страховий ринок, капіталізація, класифікатор, активи, концентрація капіталу.

АННОТАЦИЯ. В статье изложены результаты проведенного исследования капитализации украинских страховых компаний. Определены причины низкой капитализации страховщиков и способы ее увеличения. Предлагается разработанный классификатор страховых компаний согласно размеру их совокупного капитала.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: страховой рынок, капитализация, классификатор, активы, концентрация капитала.

ANNOTATION. In the article presents the results of the study capitalization of Ukrainian insurance companies. The reasons of low capitalization of insurers and how to increase. Proposes to develop a classifier insurance companies according to the size of their total capital.

KEY WORDS: insurance market, capitalization, classifier, assets, concentration of capital.